

Herczeg Ferenc: Az élet kapuja

Életrajz

- ✓ 1863. Versecen született
- ✓ Német családban, német anyanyelvű
- ✓ Apja gyógyszerész, majd a város polgármestere
- ✓ Apja tudatosan neveli úgy fiát, hogy asszimilálódjon a magyar úri középosztályhoz
- ✓ Gimnáziumi évek Temesvár, majd Szeged – itt tanul meg magyarul
- ✓ Pesten elvégzi a jogot – joggyakornok lesz Pesten, majd Temesváron, Versesen
- ✓ Végül a családi takarékpénztár jogásza lett Versecen
- ✓ 1887. párbajban megölt egy katonatisztet - Négy hónap fegyházát kap
- ✓ A börtönben megírta első regényét – *Fenn és lenn*
- ✓ 1892 – *első novelláskötet: Mutamur (latin: »Változunk«)*
- ✓ Olvasói elismerés: A Gyurkovics-lányok – elbeszélésciklus
- ✓ 1894 lapalapítás: Új Idők (1949-ig jelent meg)
- ✓ Gyorsan felfelé ívelő karrier:
 - A Kisfaludy Társaság Tagja
 - Az MTA tagja lett
 - Jókai halála után a Petőfi-Társaság elnöke
- ✓ 1894-től országgyűlési képviselő – kormánypárti
- ✓ 1921 Magyar Revíziós Liga elnöke
- ✓ Horthyval és körével személyes jó kapcsolatot ápol
- ✓ A kormányzó és felesége nem egyszer vendégeskedett nála és fordítva: Herczeg és felesége nem egyszer a kormányzó vendége
- ✓ Komoly vagyont halmoz fel – jachtja van az Adrián, itteni élményeit írta meg a *Szelek szárnyában*
- ✓ A náciizmust és az ellenforradalom módszereit elítéli, de a Horthysta elithez vonzódik
- ✓ 1925, 1926, 1927 – irodalmi Nobel-díjra terjesztik fel Az élet kapuja c. művéért
- ✓ 1948 után osztályidegen – kitelepítik, majd visszaköltözhözhet a villájába
- ✓ Még hat évig élt, és megírta visszaemlékezéseit (1954 +)

Irodalmi előzmények

- ✓ nemzeti-konzervatív irodalmi gondolkodás és ízlés
- ✓ Jókai – fordulatos meseszöveg, humor
- ✓ Mikszáth – metaforikus szövegszervezés, anekdotára épülő történetvezetés, élőbeszédszerű előadásmód, ironia
- ✓ Flaubert – színpompás környezetábrázolás

Viszonylagos modernsége

- ✓ **Tudatos író volt:**
 - Az olvasóközönség érdeklődését felkeltő és ébren tartó tartalmi s formai elemek kiválogatása
 - A biztos kézzel történő szerkesztés
- ✓ Történelmi regényeiben a nagy történelmi szereplők csak felbukkannak az események háttérében (Bakócz is hamar háttérbe vonul *Az élet kapujában*)
- ✓ „Viszonylagos modernségről tehát beszélhetünk Herczeg (főleg korai) műveinél. Ez azonban nem egyezik meg a nyugatosok vagy előfutáruk modernségével.”
- ✓ Sikerült széles olvasóközönséget teremtenie magának
- ✓ **Két pályaszakasz:**
 - Első – kb. 1920 előtt
 - Lektűrszerző
 - Megfelelő témákkal
 - Irodalomtörténetileg előremutató teljesítmény
 - Második pályaszakasz:
 - A Horthy-rendszer reprezentatív írója
 - Ellenszenves politikai és irodalompolitikai szerep
 - Silányabb munkák

- Erősen szemben áll a kortárs modern törekvésekkel

Az élet kapuja

- ✓ Első megjelenés Új Idők 1919. január 5. – március 30.
- ✓ A magyar Nobel-díj bizottság háromszor is jelöli a díjra
- ✓ Egyértelmű párhuzam a Monarchia összeomlása és Mohács között
- ✓ 1920 után történelmi allegóriaként is értelmezhető (az európai nagyhatalmak által magára hagyott nemzet küzdelme)

Történelmi háttér

- ✓ A történések ideje: 1512 január – 1513 tavasz
- ✓ Bakócz Tamás mindent megtesz, hogy pápává válasszák, országát csak ez mentheti meg a töröktől (hatalom és pénz), de Itália mit sem törődik a magyarral
- ✓ II. Julius (Giuliani della Rovere) – művészetpártoló (Raffaello, Michelangelo) – Giovanni de Medici bíborost támogatta – közös céljuk: visszaszorítani a reformtörekvéseket, folytatni a Szent Péter Bazilika építését, művészeket támogatni, hogy Róma a hatalmas műalkotások városa legyen

Történelmi regény

2 cselekményszál:

1. Nagypolitikai – Bakócz küzdelme a pápai trónért
ismert történelmi alakok szerepeltetése (Bakócz Tamás, II. Julius pápa, Chigi Agostino, Cardulo Bernát)
a háttér megrajzolása – pl. Bakócz fényűző bevonulása Rómába
2. fiktív szerelmi történet: Vértesi Tamás és Fiametta, római kurtizán szerelme
megvilágítja a politikai játszmákat, a korrupciót
a háttérből a pápa és a bankár iránytjék

Dramai szerkesztésmód:

1. A mű konfliktusrendszere: (a kapu szimbóluma köré szerveződik)

- ✓ **Bakócz ellenlábasa II. Gyula pápa**
 - Szükszavúan jellemzi, alakja nem működik a történetben
 - „harcos pápa”
 - Számára a kapu a barbár és a civilizált világ jelképes ellentéte, élet és halál találkozása
 - Neki az életet az építkezések folytatása jelenti, a halált a törökellenes liga létrehozása, amely elvonná a pénzt az építkezésektől, ezért zárja be Bakócz előtt a kaput.
 - Éppen a kereszténységet nem védi, hanem odadobja a török elé
 - Betegeskedő, maga is a halál kapujában áll, az építkezésekkel saját nevét is megőrzi az utókornak
- ✓ **Bakóczról se tudunk meg sok mindent**
 - Erős, ravasz és józan – minden követ megmozgat célja elérése érdekében, de alapvetően a háttérben marad
 - A nemzetért küzd
 - A kapu a Vatikán kapuja, amely egyrészt jelenti a törökkel szemben a kereszténység védelmét és a magyarság pusztulásának megakadályozását, vagyis az élet kapuját, másrészt a hűséget és az árulást elválasztó kaput is.
- ✓ Az események előterébe egy **szerelmi szál** kerül
- ✓ Eszményítően sugallja, hogy Bakócz nemzetmegmentő céllal jött Rómába, pedig lehet tudni, hogy személyes becsvágy is hajtotta
- ✓ A római út az ország sorsát döntően meghatározó esemény
- ✓ **A szerelmi szál**
- ✓ Vértesi Tamás és Fiametta románca – fiktív történet
 - Vértesi Bakócz keresztfia
 - Feladata: nézzen körül és készítsen listát a Bakóczot támogatókról és öt ellenzökről, tervébe bevonja Fiamettát – ez lesz a végzete
 - A lány felkínálkozik neki, nem él vele – ezzel megsérti hűségét, ezért a kurtizán elárulja

- ✓ Tamás és Fiametta kitalált személy – alakjuk kidolgozatlan
- ✓ Tamás:
 - Büszke magyar
 - Kötelesség tudó nemzete iránt
 - Becsületes
 - A szerelemben ostoba
 - Számára a kapu Fiametta lakhelye, az élet kapuja pedig a boldog szerelem elérésének a lehetősége
 - Mindkét kapu bezárult előtte - a közösségért küzdő ember és a magánember boldogsága nem hangolható össze
 - Maga is árulóvá válik önhibáján kívül (naivan átadja a listát Fiamettának)
- ✓ Fiametta:
 - Ellentmondásos
 - Nem hűséges igazán
 - De árulása után büntudata van – árulónak hűséges?
 - Visszautasítása után bosszúból meg akarja öletni Tamást, majd saját magát teszi tönkre

2. Jelenetező cselekményszervezés:

- ✓ rendkívül sűrített a regény – gyors jelenetváltásokból épül fel
- ✓ a 2 szál, a politikai és a szerelmi folyamatosan összekapcsolódik
- ✓ nagypolitikai szál – ok-okozati rend
- ✓ fiktív szerelmi szál – titokzatosság, rejtélyesség

3. A mű időkezelése

- ✓ a regény időkezelésére a drámai sűrítés jellemző
- ✓ cselekménye látszólag néhány nap vagy néhány hét eseményeit öleli fel, valójában 2 évet

4. Narrátor

a történeten kívül álló

romantikus: színes leírások, kalandos, váratlan fordulatok a szerelmi történetben

realista: politikai részletek

tárgyilagosság

5. Jellemek és értékrendek

- ✓ a nagypolitikai szereplők jellemvonásait átveszi a hagyományból
- ✓ a szereplőket vagy párbeszédéből ismerjük meg, vagy egymással mutatattja be
- ✓ Herkules-torzó (végtagjait vesztett szobor, akkor tárják fel éppen, amikor Bakóczék kivonulnak Rómából) – Bakócz a magyar sors metaforájaként értelmezi (Tk.: 215.o.)

A mű keserű zárata egyben történelmi paradoxon is: a keresztény világ feje, a pápa érzéketlen, odadobja őket a töröknek és az az államférfi, aki a menteni akarja a nemzetét és a kereszténységet, bukik el.

FELELETVÁZLAT:

A regényről

- 1919-ben íródott, műfaja: **kisregény**.
- Az Akadémia háromszor terjesztette fel irodalmi **Nobel-díjra**.
- Ennek oka az is lehet, hogy a regény a Trianon utáni Magyarország **történelmi allegóriájaként**, a **nemzet élet-halál küzdelmének** példázataként is olvasható.

A szereplők

- **Bakócz Tamás:** esztergomi érsek, a pápai cím várományosa, a töröktől akarja megmenteni Magyarországot, de ezt főként gátlástalan költekezéssel akarja elérni.
- **Agostino Chigi:** dúsgazdag bankár, az „egyház pénztárosa”, saját érdekeit tartja szem előtt, önző és korrupt.
- **Fiametta:** kurtizán, Chigi szeretője, eszköze, szalonja többek közt politikai cselszövések helyszíne.
- **Vértesi Tamás:** Bakócz Tamás keresztfia, titkára; művelt fiatalember, azonban kiszolgáltatottá válik, miután beleszeret Fiamettába. Árulást követ el, amikor átadja neki Bakócz listáját.
- **II. Gyula (II. Julius):** a nagybeteg pápa, aki az egyház pénzét Rómában akarja tartani és művészetpártolásra fordítani.

A regény történelmi szála

- A történet **Rómában** játszódik 1512-13-ban.
- Az országnak védelemre lenne szüksége a török elleni harcban, de **II. Ulászlónak** nincs jó koncepciója erre.
- Bakócz Tamásra, az esztergomi érsekre hárul a feladat, aki pápaként képzei el a kereszténység védelmét. A beteg II. Gyula trónját akarja megszerezni.
- **II. Gyula művészetpártoló** lévén (Michelangelo és Raffaello is bejáratos az udvarába) azért támogatja Giovanni de' Medici bíborost (benne látja utódját), mert céljaik közösek: mindketten Róma művészetét, építészetét kívánják támogatni.
- A bíboros X. Leó néven 1513 márciusában foglalta el trónját, így **Bakócz terve meghiúsul**, és az új pápa nemsokára el is távolítja ellenfelét Itáliából.

A magánéleti szál

- Chigi Fiamettának fényűző palotát tart fenn, s **a kurtizán szalonja a politikai cselszövés melegágya.**
- **Vértesi Tamást Fiametta** teljesen megszádítja, és úgy intézi, hogy a férfi azt higgye, egymásnak rendelte őket a sors.
- **Vértesi megosztja vele minden titkát**, így Bakócz terveit is, amit a nő továbbít Chigi Agostinónak.
- A férfi visszautasítja Fiametta közeledését, mire **a lány meggyűlöli**, és meg akarja öletni a férfit.
- Miután Fiametta rájön, hogy Tamás nem akarta megalázni őt, elárulja neki az igazságot, s **kétségbeesetten igyekszik visszaszerezni a férfit.** Azonban Vértesi nem tud megbocsátani neki.

A kapu motívuma

A **metaforikus jelentésű kapu** a szereplőkhöz és helyzetekhez kapcsolódóan más-más jelentéstartalommal telik meg:

- **Bakócz Tamás** számára a **Vatikán kapuja a magyarság megmaradását** jelenti: ha sikerül a terve, és ő lesz az új pápa, akkor lesz elég pénze és befolyása, hogy meg tudja szervezni a törökellenes ligát.
- **Vértesi Tamás** számára a kapu a **Szent Péter-bazilika**, illetve a **Sciarra-palotának**, Fiametta lakhelyének (és a szívének) **kapuja, a boldog szerelem elérésének lehetősége** → a kurtizán árulása után azonban számára mindkét ajtó bezárul.
- **Fiametta** számára a tisztességes, **boldog párkapcsolat lehetőségét** jelenthetné.
- **II. Gyula** számára a kultúra, a **művészet**, a civilizált világ megmaradását, virágzását, vagy a **barbárságot** jelenti: a törökellenes liga létrehozása gyengítené Róma hatalmát, elvenné a pénzt az építés, fejlődés elől, ezért akarja becsukni a város kapuját Bakócz előtt. Haldoklik, a művészetpártolással a saját halhatatlanságát is szeretné biztosítani. Számára a kapu **az élet és halál metaforája** is.

